

Bojana Modrijačič Reščič | Šolski center Nova Gorica,
Elektrotehniška in računalniška šola

Pesnik Nabrežine

Poet of Aurisina

Izvleček

Ključne besede:

Igo Gruden, Nabrežina, pesmi,
meja, zamejci, dijaki

Prispevek govori o Igu Grudnu, pesniku, ki je v pesmih nekoč že predstavil svoj svet za mejo. Naselili so ga tudi tujci, a še vedno izžareva slovensko bit. Premetavala ga je kraška burja, ki je iz kamnolomov in morja vzvalovala od pesnikove rojstne Nabrežine čez ves Kras, se pomešala med ožjo in širšo pesnikovo družino in v modernem svetu pripihala v tudi v srednješolsko učilnico strokovne šole, v kateri so mladi zopet posegli po Grudnovih pesmih in jih ponesli tudi drugam, v drugo kulturno in bralno ustanovo.

Abstract

Keywords:

Igo Gruden, Aurisina, poems,
border, Slovenian national
minorities in bordering
countries, students

The article is about Igo Gruden, who, in his poetry, depicted the world beyond the border, which - although inhabited by nonnatives - emanates the Slovenian soul even today. It has been swept through by the bora, flowing from the quarries and the sea in Gruden's birthplace of Aurisina (Slovenian: Nabrežina), across the Karst, mingling among the poet's immediate and extended family, and, in the modern world, finding its way into the vocational secondary school classroom, where young minds once again reached for Gruden's poems and took them elsewhere, to a different cultural and reading institution.

Predstavitev pevca zamejcev

Kako predstaviti slovenskega pesnika, ki se je rodil na drugi strani slovenske meje? Kaj o njem povedati? Kako brati njegove pesmi? In ob vsem tem ne ostati hladen? Retorična vprašanja bi ponujala odgovor, a ta ima globlji pomen. Mogoče ga začutimo tisti, ki smo ostali na slovenski strani, a ne moremo popolnoma razumeti vseh, ki jih je meja potisnila na italijanski del. Nekoč mi je svojo bolečino zaupala mlada slovenska novinarka, ki je, Slovenka, živela v Italiji: »Italijani nas ne marajo, ker smo Slovenci. Slovenci nas ne marate, ker živimo v Italiji. Kdo sploh smo? Kako naj živimo, delamo?« Tudi sama sem bila takrat še mlada in verjela sem, da stvari niso tako hude. Kot bi rekel Prešeren »... pozabi koj nesreč prestanih škode, / in ran, ki so se komej zacelile ...« (Prešeren, 1985, str. 72) in Cankar »Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti ...« (Cankar, 1986, str. 91). Z branjem pesmi Iga Grudna sem spoznavala ne le njega in njegovo ožjo ter širšo družino,

Slika 1: Doprsni kip Iga Grudna v Nabrežini
Foto: Renato Reščič, 2024.

pač pa sem začutila tudi klic slovenske zemlje s kamnolommi, morjem in burjo. Upam, da bo opomnila vse tiste, ki ne vedo, kje je nekoč živel, čeprav govorijo slovensko. Ob obisku njegovega rodnega kraja me je italijansko govoreča domačinka usmerila od njegovega doprsnega kipa sredi vasi do ceste, ob kateri še vedno stoji Grudnova hiša. V bližnji gostilni so mi prijazno postregli tujci ...

Pesnik

»V Nabrežini blizu Trsta se tvoj oče je rodil: ...« (Gruden, 1949, str. 217) izpovedujejo verzi, ki so me prevzeli že kot osnovnošolko nižjega razreda takratne osemletke. Name so delovali skrivnostno, a sem si lahko predstavljala, da hodim s pesnikom po njegovem svetu. Nato sem jih potisnila v ozadje, kjer so kljubovali pozabljanju, saj je bil Trst zame na koncu sveta. Priplavali so na površje nenadoma, v šolskih klopih, v katerih je sedelo že mnogo generacij sredn-

ješolcev, ki jih še vedno poučujem. Ne vem, zakaj me pesem še danes prevzame. Čeprav preprosta, predstavi pesnikovo življenje: da je v šolo hodil v Gorico, lovil z ribiči, trpel zaradi tujcev, ki so vdrl v njegov kraški svet, v srce pa pesem Sinku polaga Slovencem, ki živijo ob meji:

»Naj kdor koli kdaj te vpraša,
kdo živi na zemlji tej,
vedi: zemlja ta je naša,
tvoji dedi spijo v njej,
zanjo bori se naprej!« (Gruden, 1949, str. 217)

Če mu je Oton Župancič nadel vzdevek Narcis širokega srca in je njegov taboriščni tovariš Lino Legiša zapisal, da je bil večni mladenič, ki se je rad menil o literaturi ter otroško zaverovan v svoj pesniški poklic, se je Filipu Kalanu v povojnem času zdel kot pravi južnjaški grande, evropski in ljudski in »pravi sin primorske dežele«. (Gruden, 1983, str. 116) Matej Bor je njegovo ljubezensko liriko postavil ob bok Prešernovi in Puškinovi erotični pesmi, njegov rojak na drugi strani slovenske meje, Miroslav Košuta, pa ni mogel mimo Grudnovih mojstrskih pejsažev primorskih krajev, pretresljivih socialnih in vojnih podob, tudi ljubezenskih in živih otroških pesmi. Tisti, ki zopet vzamemo v roke njegovo poezijo, bi pritrdili dejstvu pesnikov in literarnih zgodovinarjev, da ga je v življenju zaznamovalo veliko usodnih stvari, a je želel biti le pesnik, s svojimi pesmimi pa prepričati bralce, da se za hip ustavijo v njegovi rodni Nabrežini, pokimajo tujcem, ki so se naselili v slovenskih krajih ter skušajo poiskati sled nekdanjih slovenskih ribičev, delavcev v kamnolomih, predvsem pa v njegovih pesmih začutiti pesnikovo srce, ki ga je široko odprl svoji družini in vsem Slovencem, še posebej tistih v zamejstvu.

Popotovanje z Grudnovim letopisom

Kot prvorojenec Dutkovega Franca in Dovanerjeve Justine, kot se je obema reklo po domače, se je Ignacij oz. Igo Gruden, ki so ga klicali Cutko, rodil v aprilu leta 1893. Danes bi rekli, da ga je poezija poiskala že v osnovnošolskih klopih, a se je pod pesmimi najprej podpisoval s psevdonimi Zorislav, Zlatko in Ognjeslav. Čeprav se je vpisal na študij prava na Dunaju, ga je zaznamovala že 1. svetovna vojna, a mu volje do pisanja ni odvzela niti italijanska oblast, ki ga je strpala v zapor, niti taborišča ne samo blizu njegove Nabrežine, pač pa tudi v daljni Afriki. Pesnikovo srce, prepolno otroških, ljubezenskih pesmi, verzov o trpljenju v zaporih in taboriščih, o lepotah domačega kraja, se

je prezgodaj ustavilo 1949: »Skozi srce so mi šle vse tegobe svetá, / narodov vseh bolečine sprejelo je vase, / sredi samot in viharjev je težke te čase / vedno iskalo v človeku le pot do srcá ... / Verno ljubilo je svet od človeka do bilke ... / Kdor mu prislunil je, kakor zvonjenju zvoná / v tihem večeru popotnik brez dóma na cesti, / sklonil je glavo, pozabil na lastne bolesi: ...« (Gruden, 1949, str. 5) Ljubljansko pokopališče Žale mu je nudilo zadnji dom. V pesmi z istim naslovom se je tako poklonil arhitektu Jožetu Plečniku, a ne samo z akrostihom Plečniku Jožetu: »Pokojnim in živečim tihe Žale / Ljubezni so nemoteno svetišče ... / Kdor svoje drage v miru žal obišče, / Uteho bodo mu v lepoti dale ... / Tolažbo živim, mrtvim mirno spanje / Ustvarile so tu nam mojstra sanje.« (Gruden, 1949, str. 235) Pesniške zbirke pesnika Iga Grudna *Narcis*, *Primorske pesmi*, *Miška osedlana*, *Dvanajsta ura*, *Pesnikovo srce*, *V pregnanstvo*, *Na Krasu* ne tonejo v pozabo. Čeprav je vseh pesmi, ki jih je napisal, skoraj tisoč, kot je zapisal Fran Albreht v Urednikovi beležki k izboru Grudnovih pesmi v zbirki *Pesmi*, ki je izšla leta 1949 pri Slovenskem knjižnem zavodu v Ljubljani. Iz njih je, tako kot pri Prešerenu, čutiti tri vrste ljubezni: ljubezen do dekleta, ljubezen do naroda, obe pa povezuje ljubezen do pisanja, do poezije. Druga brez druge ne morejo, pač pa se povezujejo v enoten spev, ki poziva tudi na boj za slovensko zemljo, po kateri hodijo njegovi Nabrežinci, njegovi dragi, a tudi tujci. Vendar so tudi slednji ljudje, ki imajo srce in domovino ter svoje ljubljene, kar jih naredi mehkejšje. In v tem je čar Grudnove poezije. Pesnik sprejme svet, ki ga obdaja, v katerem ustvarja, a tudi trpi. Zato pa lahko z verzi zgradi nov, boljši prostor ne samo Slovencev ob meji, pač pa za vse narode sveta.

Hana, Adela, Pepca ter Marija, Primož in Aleš

Na poti pesništva so Grudna zaznamovale tri ženske. Burno ljubezen, češko operno pevko Hano Pirkovo, zasleduje v t. i. ciklu *Mlade pesmi*: »Ko sredi hrupa ulic in noči / mi šum svilenih kril je begal kri, – / o, nisi že takrát ti tam bilá? / ... Odpusti, Hana, blodnje mladih let! / Saj tebe sem iskal vse križem svet / v prepadih razočaranj in gorjá; ...« (Gruden, 1949, str. 13) Kako rad je imel hčerko Marijo, ki je bila sad ljubezni v zakonu z Adelo oz. Ado Hayne, pranečakinjo velikega nemškega pesnika Heinricha Heineja, izpovedujejo verzi pesmi *Naročilo hčerki*: »Hčerka moja, / vem, da ti hudó je po očetu: / saj me vsak dan spremlja misel tvoja ... / ... Naj ti sanje / bodo lepe, v noč se smehljajoče: / v spanju živi srečne dni nekdanje, / buden jaz zasanzam naj bodoče ... / ... Če zdihuje / ti srce, ker so me zdaj zaprli, / znaj, da drugim je otrokom huje, / v mukah so očetje jim umrli ... / ... Bratstvo vseh ljudi je vera moja, / naj še tebe dviga k sončni luči ...« (Gruden, 1949, str. 219) V pesmi s preprostim naslovom *Hčerki* pa se retorično sprašuje: »Kako naj ti svoje tegóbe razjasnim, / ki sleherni dan me s pogledom prejasnim, / in, preden greš spat, vsak večer izprašuješ: / <Zakaj si pa žalosten? Kaj ti je, tata?> ... / ... Preveč je gorjá nad človekom se zbralo, / da bi ga do jelo srce tvoje malo; / a meni življenja ukaz je usodni ... / ... ne zase živeti, a peti za druge.« (Gruden, 1949, str. 240) Svoji drugi zakonski ženi, Pepci Zajc, preprosti natakariči, ki mu je »navdihnila vrsto epsko-lirskih, zelo znanih epistul« (Gruden, 1999, str. 12), kot v spremni besedi k dvojezičnemu izboru pesmi *Balada naših dni*:

Slika 1: Spominska plošča na pesnikovi rojstni hiši v Nabrežini
Foto: Renato Reščič, 2024.

Slika 3: Pesnikova rojstna hiša v Nabrežini
Foto: Renato Reščič, 2024.

izbrane pesmi ob petdeseti obletnici Grudnove smrti zapiše Marija Pirjevec, v usta položi Pesmi natakarike Pepce: »Od kod prišla sem, ste izpraševali ... / ... Pepita pravite mi in Pepina / in tudi Pepca kličete me včasih, / kot klicali so me domá na vasi, / kjer v griče vzpne savinjska se dolina. / ... O Vinska gora, kdaj bom spet oblekla / v preprosto nošo tvojih se deklet? / ... Med vami, ki gosposki ste mi gosti, / komú naj človek bi vse to povedal? / ... Ti ljubi moj, zakaj sem te spoznala / v nemiru svojih devetnajstih let! / ... Vse dni zdaj nate mislim do večera ... / ... Kako težko mi pred ljudmi je skriti / omamnost to, ki mi srcé razganja, / natakariča biti le vsakdanja, / v brezupni sreči te skrivaj ljubiti. / ... Saj nič od tebe nočem, ti moj ljubi, / sebičnosti nobene v meni ni: / tegob me reši ali pa pogubi, / lepo bom nate mislila vse dni.« (Gruden, 1949, str. 39–43) Pesnik ji v Pesnikovi izpovedi odgovarja: »Ljubezen najina je skromna in preprosta ... / ... sem nad življenjem zdvomil, mrko vase tonil: ... / ... V očeh sem tvojih našel vero v sočloveka ... / ... S človekom vsakim zdaj soutripam skozi tebe / in vem, da vsak ljubezni drugega je vreden ...« (Gruden, 1949, str. 44–45)

Sin Primož, ki mu je oče posvetil pesem Sinku, mi je zaupal, da je za očetovo pesem Balada o otroku Boris Pahor zatrdil, da je to najboljša pesem s socialno tematiko: »Sem rodila te v baraki: ... / Ko sem te na prsi vzela, / nič ti iz njih ne mogla dati ... / Ni takrat postava bela / že prišla ob pógrad stat? / Ko sem s krilom te pokrila / in hotela blodna vstati, / si zajokal zadnjikrat: ...« (Gruden, 1949, str. 186) Čeprav v pesmi Pismo tovariša sinu nagovarja Marka, verzi doživeto izpovedo ne samo ljubezen očeta Grudna

do obeh sinov, ampak tudi tragiko vseh očetov, ki zaradi vojne niso mogli gledati svojih ljubljenih otrok: »Veš, da mislim, dragi Marko, na tvoj god: ... / a ti dobro veš, da rad imam te močno. / ... Zdaj pomlad je ... / ... Vojna je, moj sin, ti veš le to o nji, / da po očku že prav dolgo se ti toži. / ... nas v šotoru, kjer dežja poslušam pesem, / sredi polja – samo v enem – spi do sto. / ... včeraj čriček spal z menoj je pod odejo, / švigne včasih skozi šotor plah martinček, / hrošč zvečer na pógrad sede kot na vejo. / ... Breskve, češnje, mandeljni – že vse je v cvetu; / v murvah liščki; v noč so slavci gostoleli: ... / ... Bova v Trst šla k morju, v sončno šla Gorico, / konec vojne bo, lepó nam vsem živeti. / ... Iz šotora vidi se na vrh Triglava, / nanj v nedeljo zjutraj, Marko, se ozri: / čul od tam šepet boš mojega pozdrava, / vse, kar oče tebi in nam vsem želi.« (Gruden, 1949, str. 175–176)

V boj za pravico in lepši svet

Igo Gruden je bil upornik v verzih, čeprav ni pisal uporniških pesmi. Opozarjal je na vojno vihro, trpljenje človeka, a si je želel miru in sožitja med narodi. V hudih časih trpljenja je izbral »kulturni molk kot obliko protesta proti tuji okupaciji«. (Vogrič, Tassin, 2023, str. 96) Vključil se je v ilegalni boj s pomočjo literarnih delavcev in odvetnikov. Po službeni dolžnosti je na sodišču zagovarjal antifašiste in bil na črni listi kot primorski emigrant. Postal je interniranec, ki je jok po svoji zemlji, kot pravi pesem V pregnanstvo: »Odprla se je v soncu Nabrežina: / zvonik, pod njim moj dom – in kot

Slika 5: Avstro-ogrsko vojaško pokopališče pri Nabrežini
Foto: Renato Reščič, 2024.

Slika 6: Taborišče Visco
Foto: Renato Reščič, 2024.

bi trenil, / se zabliščala je morjá gladina. / Ko vlak čez most je iz postaje krenil / nad polje, polno mandeljnovih cvetov, / s solzó v očeh se zanje nisem zmenil: ...» (Gruden, 1949, str. 165–166)

Kot labod, ki poje svoj zadnji spev, je v Labodji pesmi izpovedal grozo pred mračnimi dnevi: »Naproti gremo nečloveškim bojem, / med narodi bo grozna smrt vihrala, / v nočeh ožarjena s krvavim sojem.« (Gruden, 1949, str. 142) Refren v pesmi Ob meji opozarja na nesmiselno morijo: »Vojaki v vrstah venomer / korakajo v zapadno smer / ves božji dan in vsak večer.« (Gruden, 1949, str. 147) V bližini svoje rojstne hiše je izven vasi lahko gledal pokopališče vojakov, ki so nekoč davno žrtvovali svoja življenja. V pesmi Na vojaškem pokopališču sprašuje svojo Nabrežino, zakaj je živel na svetu in sanjal o sončni bodočnosti, če pa pet tisoč ubitih vojakov spi spokojno med molčečimi cipresami: »Nemci, Slovenci, Taljani, Madžari, Hrvati, / borci vseh narodov, ver iz pokrájin nešteti: / še so jim matere žive, otroci in brati, / radi prižgali bi luč jim v spomin o vseh svetih, / a nad grobovi se s križev ne dajo razbrati / mrtvih imena, pod zvezdo nesrečno spočetih.« (Gruden, 1949, str. 149)

A je tudi sam okusil ječo, ko so ga aretirali. Njegovi sorodniki in znanci so skušali doseči, da bi ga izpustili, a so bili neuspešni. V pesmi Celica številka pet se sprašuje: »Dušan, kaj si ti zagrešil? / Komaj ti je petnajst let. / Lačen s smehom si se tešil, / nam s čebljanjem ure spešil / kakor ptiček, v kletki ujet ...» (Gruden, 1949, str. 153) Nasproti te celice je bila tudi t. i. celica smrti, kjer so ujeti partizani čakali na smrt. Igo Gruden je od tod začel odisejo po taboriščih. S svojimi sotrpini je postal pregnanec kot v istoimenski pesmi: »V skupnih verigah, pripeti z obroči, / mračni gredó kakor

val mrmrajoči ... / v Padovo, v Gonars, v Renicci, na Rab.» (Gruden, 1949, str. 155) Stražila jih je bodeča žica, nanje so gledali žarometi, ki so imeli velike, sovje oči. V pesmi Sove nas seznani, da so nad njimi bdeli mrki vojaki z bajonetami ter žarometi: »Kličejo po utah se vojaki, / žarometi so vso noč med nami; / komaj usnulega iz sna predrami / klic zategnjen me ob uri vsaki, / straž budiyo trdi nas koraki.« (Gruden, 1949, str. 179) A kot da vedeti v pesmi Tuji vojak, ko vidi v linici »mil obraz, / svetle v njem oči, zaskrbljen izraz« (Gruden, 1949, str. 159) in v pesmi Trobentač, ko trobentač trobi k počitku vsem, »ki za stražo so zaprti z nami / in zvečer, kot, mi, neskončno sami / sanjajo o domu v šepetanju ...» (Gruden, 1949, str. 161), tujih vojakov, ki so ga stražili, ni obsojal, saj je zaupal v ljudi in renesanso človeškega rodu.

Preprosti kraški kraji med kamnolomi in burjo

Ne samo pesniku, tudi tistim, ki živimo na slovenski strani Grudnovih kraških krajev, se zazdi, da hodimo z njim v njegovih t. i. primorskih pesmih po Nabrežini, Šempolaju, se pomudimo v Barkovljah in pod Kontoveljem, pokukamo v Devin, slišimo zvok kamnolomov in klic ribičev, ob tem pa občutimo ne samo tramontano, pač pa tudi glas domovine. Še med poetično izrisane pejsaže primorskih krajev je zarezala bolečina, krik zaradi tujca na preprostih vaških tleh. Že v pesmi Spomin na staro mater izriše spomin na mladostni svet, a ga preljuje v izjemen čut do človeka, ki je na njem pustil globok pečat, dotakne se tudi slovenske zemlje: »O Sveti križ v okolici tržaški, / v njem hiša stare matere ponosna: / po bregu pnejo se zidovi vaški, / na vrhu se odprejo hribi kraški, / mornarjem vidni skozi jutra rosna. / ... O Sveti križ, ti sèn mladosti moje ... / ... zvenele v jadrnih so daljin skrivnosti, / odpeval sem jim s pesmijo mladosti / in s tiho žalostjo slovenske zemlje. / Zdaj mrtva je Terezija Košuta, / z njo legle v grob so davne, mlade sanje: ...» (Gruden, 1949, str. 220–221) Če je v pesmi Pomladni veter šumel iz juga, pobožal cvetoči breg pod Nabrežino, »cvetje v Brdih in Vipavi« (Gruden, 1949, str. 75), je vendarle dal vedeti, da »tam v pesteh koščeno-trdih / narod stiska bolečino«. (Gruden, 1949, str. 75) Slikoviti opisi krajev in ljudi v sonetih Pod Šempolajem »Še muren spi; ne oglasi se ptica; / kobilice vzduh strižejo po travi ... / Od Šempolaja dol hiti kmetica, / z bariglo v roki, s jerbasom na glavi / gre bosa čez vrzel – in topla v lica ...» (Gruden, 1949, str. 78) in je v nabrežinskih kamnolomih slišati pesem Kalabreža in Furlana, a sam bi kriknil od Nabrežine do Sosljana, se v pesmi Pri Svetem Križu preprost delovni človek zlije s svojim okoljem: »Na pragu sključen ribič mreže šiva, / razveša jih po drogih in po plotih; / otroci v srajčkah skriti v mračnih kotih, / po hiši curek

sonca se preliha.» (Gruden, 1949, str. 82) Toda v isti pesmi je zaznati trpko bolečino trdega življenja »*Odšla je žena v Trst ... ž njo hčerka mlada / ponuja žajbelj, tublje po vsem mesti: / pri Svetem Križu šest otrok ji strada, / ni ognja v hiši, nimajo kaj jesti; / še sebe, hčerko bi prodala rada ...*» (Gruden, 1949, str. 82) Če bi pesnik v sonetu Kriška dekleta lahko opozoril, kam zatava beda, saj se dekleta lepo opravljena rada veselijo »*kot grešne misli mimo bi hitele ...*» (Gruden, 1949, str. 85) in čeprav so med tednom pletle mreže in nosile ribe v Nabrežino, je z njimi hitel do Trsta, »*a ko sem v noči srečal jih po mesti, / takrat nad njimi jokali bi najraje*» (Gruden, 1949, str. 85), je v sonetu Barkovlje postavil izrazito nasprotje med liričnim opisom domačinov in tragiko slovenstva: »*Mož v plavžih škedenjskih ves dan se trudi, / v tržaški luki žaklje fant prenaša, / dekle na Rdečem mostu rože nudi: / iz Bárkovlj, kjer moj jezik ne ugaša, / ker izdajic dojile niso grudi, / zajeda v Trst se kri in zemlja naša.*» (Gruden, 1949, str. 84) Ta tragika pa ne kliče na boj z orožjem, pač pa opozarja na tujce, ki so zarezali v preprost slovenski svet in na boj z besedo tako v pesmi Begunci »...*kriknili med nje – o, strašno sem zatulil, / čez ves Kras / dvignil svoj glas, / vpil in rjul, / da bi ves svet me trpečega čul: / ,Zemlja je naša, o , bodi vam sveta!*« (Gruden, 1949, str. 90) kot ciklu sonetov Devin: »*Grof nemški je odšel ... grad – razvaline; / šla groza preko nas, šla vojska mimo, / trpel moj narod je, zdaj v robstvu gine. / Taljan naj grad le zida! – mi molčimo ... / a ko čez Kras nam prvi zubelj sine, / na meji Furlanije ga zdrobimo.*» (Gruden, 1949, str. 88) In tako kot z verzi zaključuje misel v Pesmi minerjev, je prepričan tudi sam – njegov narod ne bo klonil, sam ga bo klical s svojimi pesmimi in mislijo na boljši svet, kot sta to že storila Orfej in veliki Prešeren: »*Ko se razvleče poslednji oblak, / zadnji v daljavi poleže se jek, / ne več minerji, zidarji svobodni, / bomo gradili na zemlji tej rodni, / v soncu svobode nov ustvarili vek ...*» (Gruden, 1949, str. 101)

Kako Grudna približati mladim?

Tistim srednješolcem, ki so sicer še na začetku svoje poti, a že posegajo po poeziji, jo berejo in jo skušajo razumeti s pomočjo učitelja, ki mora biti zanje zgled kultiviranega bralca. Ne, za Grudna pa še nismo slišali, pravijo ... A so nekateri dijaki skušali razvozlati njegove umetniške stvaritve, čeprav so opazili narečne izraze med zbornimi besedami. Pesmi so predstavili na večeru zamejske in izseljeniške poezije ter na večeru slovanske poezije v Goriški knjižnici Franceta Bevka v Novi Gorici. Tako so iz učilnice vstopili v drug bralni prostor. Lepo je zazvenela slovenska beseda iz mladih ust. Mehko je zaplavala med poslušalce, kot da bi se pesnik gibal med Devinom, Sesljanom, Barkovljami, Križem, med ribiči, minerji, delavci v kamnolomih ter med kraško burjo in prodrom. Mladi so skušali spoznati, kako je klical Slovence,

vpil po slovenski besedi, prinašal s seboj mejo, ki je krivično zarezala med ljudi, in opozarjal na sožitje med narodi. A je svoj zadnji počitek našel daleč od svoje rodne Nabrežine.

Sklep

V prispevku sem skušala predstaviti pesnika Iga Grudna. Z njegovo poezijo sem se prvič srečala v osnovnošolskih klopih v nekdanji državi Jugoslaviji, ko sem brala njegovo pesem Sinku. V njej lahko vsak začuti tisti preprosti vaški svet, ki je pesnika oblikoval, a mu je pokazal tudi kruti obraz v podobi tujcev, ki so zasedli Kras. Gruden je v svojih verzih hkrati enostaven, a globok za vse, ki živimo ob meji. V prispevku je le nekaj Grudnovih pesmi, s pomočjo katerih sem skušala zgraditi tokokrog, ki se začneja z njegovo mladostjo, nadaljuje v zrela leta, a se prehitro zaključuje s poetovo smrtjo. Ta obdobja življenja nadgrajujejo verzi, v katerih se zrcali ljubezen do ženske, naroda in poezije. Podton vsemu temu je izpoved o ljudeh, ki so mu bili blizu, pa tudi o taboriščnih dnevih. Dopolnjujeta jih kamen in prod, ki vse povezujeta z burjo in morjem ter z ribiči in ljudmi v kamnolomih. A nad vsem bedi tisti Kosovelov Človek, ki je že opral svojo krivdo in srce. In tako se krog sklene kot verzi v pesmi Preko vseh meja: »*Človek, brez imena človek je povsod! / En objem, pogled še nem iz roda v rod / v srcih naj kot plamen vzplapola, / da nam bodo znamenja prižgana / v brzem vlaku Sofija–Ljubljana / in v vseh vlakih preko vseh mej.*» (Gruden, 1949, str. 137)

Viri in literatura

- Cankar, I. (1986). *Dela IV*. Cankarjeva založba.
- Gruden, I. (1949). *Pesmi*. Slovenski knjižni zavod.
- Gruden, I. (1939). *Dvanajsta ura*. Slovenska matica.
- Gruden, I. (1946). *V pregnanstvo*. Državna založba Slovenije.
- Gruden, I. (1949). *Na Krasu*. Mladinska knjiga.
- Gruden, I. (1983). *Zasanjanost*. Založništvo tržaškega tiska.
- Gruden, I. (1999). *Balada naših dni: Izbrane pesmi ob petdeseti obletnici Grudnove smrti = Ballata dei nostri giorni: raccolta di poesie nel cinquantesimo anniversario della morte del poeta*. Kulturni dom Gorica, Kulturna zadruga Maja.
- Prešeren, F. (1985). *Poezije doktorja Franceta Prešerna*. Prešernova družba.
- Vogrič, I., Tassin, F. (ur.). (2023). *Sognando la libertà: le poesie di Igo Gruden dal campo di Visco – 1943 = Sanje o svobodi: Pesmi Iga Grudna iz taborišča v Viscu leta 1943*. Editrice Goriška Mohorjeva = Goriška Mohorjeva družba.